(Замість казочки)

Було воно над землею і виходило на пустиню, засмічену, колючим бур'яном зарослу. Мимо самого вікна протоптано вузеньку стежку. Тією стежкою на роботу й з роботи ходили робітники, їхні жінки з кошиками на базар, діти до школи. Всі бачили те віконце — таке воно невеличке, всього 3 чотирьох шибок. Рамця трухлі, і в одній шибці папером заліплена дірка. Густа пітьма вовною випирала з того віконця, а в тій пітьмі завжди можна було бачити дві золоті жаринки: очі, як дві блискучі сережки на смітнику, що вигравали коло самої шибки, як живі. Спершу блискучі сережки, а далі й дитяче личко, мов із паперу викраяне, прозоре й марне. Мов водою їх винесло із темного льоху до вікна, до світла. Очиці були вишневі, з золотими бризками і цікаві-цікаві, як не вискочать крізь шибку. Кожного, хто мимо йшов, вони так і ловили на отой свій золотий гачок, намагаючись спинити. Люди мимохіть зачіпались за гачок, озирались і осміхались.

В кімнаті було сумно, невесело. Стіни голі, почорнілі од кіптю, змокрілі й брудні. Під стіною проти самого віконця стояв тапчан, старий, обдертий, як старчиха, а під тапчаном стояла ніколи не проходима ніч. І вдень не любила Маріка того тапчана. Не любила й боялась, під ним ховалася вова. Коли в хаті було видно од віконця, коли там був тато або мама — вова боялась вилазити звідти, а як починало вечоріти, а дома тільки сама Маріка, вона й висуне звідти і почне колоти маленьку Маріку тоненькими голочками по спині, по грудях, залізною лапищею ворушить Маріці коси на голові. Притулиться тоді личком до шибки й не повертається, поки не рипне в хату тато чи мама.

— Маріко, ти знову коло вікна? Чому ж ти мене не слухаєш? Пообач — будеш кашляти, тато буде сердиться і віконце затулить.

Голос ішов знизу, з темряви.

Дитина одразу злазить од вікна:

— Ну, добре, я вже не буду.

А ввечері, як спати лягала, знову до віконця: "Я трішечки..."

— Мамо, ось гляньте, гляньте, хто воно стільки золотих квіточків на воду понапускав?

— Де ти таке бачиш, доню?

І мати теж прихиляє голову до віконця.

— Отам, мамо, високо-високо...

— То, дитино моя, зорі иочнії.

На хвилину обидві задивилися: справді, там, у високому небі, мов золоті лілеї порозцвітали на темній воді.

Потім мама вкладала Маріку спати й казала їй казку. Ту ж таки, що й завжди. Про братика-голуба, що приносив сестриці подарунки. Підлетить до віконця, затуркоче: "Бурку-ку-ку, сестро моя, бурку-ку-ку, вийди сюди, бурку-ку-ку, щось тобі дам". Сестриця виходила, і він давав їй усякі гостинці.

Віконце виходило на схід сонця, і ранком світило з його в хату, як із золотого ліхтаря. Ух, як боялась тоді вова того віконця! Назад, назад, рачки під тапчан — сховається, ніби й зовсім немає її в хаті.

Удень тато пішов на роботу і мама кудись зійшла з дому — Маріка сама в хаті. Не одходить од вікна: щось до когось щебече сама собі, як пташка. Дивилась, дивилась — надумала: "Піду. Піду у той світ широкий,

ясний та золотий". Черевиків немає — ганчір'ям ноги обмотала. На голову хустку сяк-так: "Піду". Приловчилась, двері одчинила, вичвалала надвір.

Як ударить же світ! Як блисне сніг, як ухопив її мороз щипати — і голова закрутилась, і серце забилось, і сльози з очей, що вже нічого й не видно. Спіткнулось, голими рученятами в сніг, а він — кусать, а він — колоть. Насилу втекла. А в хаті довго і гірко плакала, дуючи на червоні пучки, що туди позаходили шпари. Перещеміло, нагрілась — знову до вікна. Глянула — і сльози засяяли в очах самоцвітом. Все забула, все простила тому зрадливому світові, тому холодному й колючому, за те, що ясний такий та широкий.

А тільки рипнули двері, Маріка назустріч матері, як пір'їна, радісна, щаслива:

— Мамо! А я ходила до братика в гості, подарунків набрала!

— А що ж він подарував тобі, доню?

— Подарував синє платтячко, а поясок жовтий, а пряжечка срібна. І черевички з червоними китичками, і рукавички теплі-теплі.

Дивується мама:

— А-а! Де ж ти їх діла, ті подарунки? Може, продала і гроші пропила?

— А отам лежать! — махнула Маріка кудись у куток рукою, не дивлячись, куди.

— А покажи ж, мені, дочко, покажи!

Маріка іде в куток, дивиться заклопотано, далі підводить великі очі, стулює губи, б'є об поли руками, як доросла, дивується.

— Нема! Де б же йому дітись? Хм... Це, мабуть, зова вкрала. Так і е, що вкрала.

Свариться пучечкою під тапчан;

— А нащо ти вкрала мою суконьку? Нащо вкрала?

І мати, як її відгук, за нею;

— А нащо ти вкрала Марічкну суконьку?

— Ось я ж тобі!

Маріка вертиться по хаті, до печі, за рогач.

— Ось я ж тобі дам, як красти!

Осміліла, розчервонілась, аж уші палають; штурхає рогачем під тапчан, викликає:

— Ану, вилазь сюди! Ану, вилазь!

Вова злякалась, не вилазила. Тоді Маріка набралася духу, почала сама її тягнути рогачем з-під тапчана. А вона хитра — побачила, що лихо їй, перекинулась у брудне ганчір'я, у цвілі черевики-шкарбани й інші непотрібні злидні, вогкі, аж мокрі. Фе, як тхнуло од їх погано?

Маріка сміялась і раділа, і била вже, била вову рогачем і за суконьку, і за черевики, і за все, за все...

А вночі, як спала, бухикала так густо, як велика.

— Знову дитина коло вікна сиділа! Щоб я її не бачив більше там! Чуєш? — сердито бубонить батько.

Мати мовчала.

Ударили морози. Віконце геть замурувалось — нічого в його не видно. В хаті — пара ходить. Холод, темрява,

У темряві сидять коло столу тато з мамою, сваряться про дрова, про черевики; про хліб. Тато сидить похмурий, на руку схилився, мама гризе осушок хліба, сердито блимає на тата очима. Непривітні якісь, як чужі. І все, що в хаті, сумне, набридле. Очей ніде діти.

Аж ось на шибці ясніє цятка. Щось гаряче, щось золоте продирає, прогризає в замурованій шибці дірочки, проціловує.

Весело, уперто. Вишнево-золотий промінь пронизав темряву, і на брудну стіну — стриб! — райдужний мальований зайчик.

А на вікні сонце вже кружалочку процілувало та сміється. Мов хто силою потяг Маріку, припала, як улита, до шибки. Думала, надворі темно, як і в хаті, але там... Ой!.. Такого світу, світу, такого ясного!.. Сніг виблискує, а небо сміється, мов сині, веселі очі, а люди закутані, як позолочені ведмеді — туп-туп. Мов навмисне нарядились, щоб весело було. Діти, санчата — все — мов на пружині заведені цяцьки. І засвітились оченята,— загомоніла, защебетала, зашабарчала.

Мимо вікна біг цуцик — спинився. Такий смішний. Змерз, зігнувся, зубами цокотить, а до жарту охочий, хвостиком по снігу крутить. Очей з Маріки не зводить, цікавих, довірливих, із блистинками, як золоті дробинки.

У Маріки теж уже сині бриніли од холоду губи, під благою сорочиною хвилями ходили дрижаки, проте очі уперто не хотіли гаснути — блищали. Сміялись, іскрами пирскали.

На її блідому, посинілому личку вони здавалися двома свіжими тернинами, уткнутими в борошно.

— Цюцю! Цюцюнго!

Раз і вдруге гукали на неї — не чула. Аж ось за спиною грізно:

— Кому я кажу?

Батько сердитий, великий, страшний.

— По ночах бухикаєш, як із бочки, а ще лізеш? На піч! Чуєш?..— як грім.

Така малісінька Маріка, така легенька, мов вітром її здуло. Кусаючи губки, розгублюючи по дорозі сльози, як блискуче намисто, швидко з табуретки, шаміль-шаміль на припічок. На піч. Мовчки, без слів, злякано озираючись на батька.

— Отаке зелене, отаке погане, а лізе чогось, сліпма лізе до вікна. Казав — затули чим-небудь, чого одволікаєш? Чого ждеш? В хаті собаки не вдержиш, а їм світла, бач, мало.

— Та яким же чортом заб'єш, коли немає чим? — злісно обізвалася мати.

— Соломою! Драним мішком! Ганчіркою!

На печі раптом у крик.

— Цить!! — аж шибки дзенькнули.

Замовкло в хаті, ніби хтось придушив усе.

Тільки чмише щось на печі, кавкає, мов глитає камінці.

Надвечір мороз пересівся, й шибки у віконці поодтавали. В хаті маленькою зірочкою світив бляшаний блискунець-каганчик. До каганця мама латала старий лейбик, швидко, сердито одривала зубами нитки, поблискувала з-під нахмурених брів очима.

Осторонь сиділа Маріка, самотньо, сиротно. Нап'яла сорочку на колінця, до колінця щічкою притулилась, дивилась кудись убік од матері. В очицях світилась велика дитяча печаль, безнадійна, мовчазна.

Мати зиркнула на неї раз і вдруге — скривилась, в очах блиснув гострий біль. Схопилась, мовчки, поривом поцілувала дитину.

Кинулась, засяяла Маріка, в очах і надія, і жагуче благання; як легенький папірець до магніту, влипла до материних грудей, шию ручицями увила. Тулиться, аж серце стукає, шепоче швидко, гаряче:

— Мамо, матусю... рідненька...

— Чого, доню? — ніжно промовила мати. І так тихо, ніби боялась, щоб материного голосу не почули хатні злидні.— Чого, доню?

— Не затуляйте віконце, не затуляйте! Не затуляйте!.. Я виросту велика, куплю вам нове плаття і черевики, і все, і все... і татові... Не затуляйте, матусю...— шепоче, як із гарячки.

— Дитино моя! Там же дюдя, простудишся — умреш...

— Ні, ні! Я вже не буду близько, тільки не забивайте.

— Горе мені з тобою...— озирає худенькі ручиці, сорочку драну.— Ну, хоч я попрошу тата, мороз уже пересівся, може таки забивать не буде.

Цілувала маму, так цілувала. Сама вже розцвілася, набігала по хаті, загомоніла.

— Мамо, я дивитись не буду, я тільки витру віконце.

— Ну, витри вже, витри,— смутно осміхнулася мати.

Взяла ганчірку, так дбайливо, так люблячи витирає заплакані шибки.

А як лягла Маріка спати, їй здалося, що скрипнуло віконце. Глядь — аж воно одчинене, а на лутці птах стоїть сміливий, вільний. Сам сивий. Золотим пилом притрушений, держить у роті черевички з червоними китичками. Поводить живими очицями. "Що воно?.." — хоче крикнути Маріка. А він на всю хату як заспіває: "Бурку-ку-ку, сестро моя..."

Ухопив сон маленьку Маріку на крила, виніс у темне віконце, полетів туди, де світ золотий, червоний, зелений, ясно-голубий.

Уночі наказувала комусь спросоння: "Не забивайте ж віконця".

Прокинулась Маріка — ще було темно в хаті. Лежить, ворочається — вже й спати не хочеться, а в хаті темно та й темно. Гукнула до мами — немає, і тата теж немає.

Уже пішли?

Аж он щось кольнуло в груди, схопилась похватцем із печі, серце болить, дужче, дужче... До вікна... Знадвору сунеться з його в хату, як із

хліва, брудна солома. Так ніби хтось великий, дужий стусонув її чоботищем з усієї сили в груди. Закричала, залементувала.

Днів зо три не можна було дати ради дитині. Капризувала, плакала, їсти не хотіла, далі помалу вщухла. Залягла на піч і майже звідти не злазила. Та й чого? Дивитись на оті осоружні стіни з брудними візерунками од патьоків чи на отой нудний годинник, що геть павутиною, як наміткою, заснований, що давно вже мовчить чогось, як мертва голова. Вгорі, на другій стіні є, правда, друге віконце — півтори шибки, та з його тільки й видно, що над самим вікном гнилий чийсь баркан. Та й не достати туди! А вова осміліла тепер, ходить по хаті.

Згадувала братика, жалілася: "Братику мій милий, братику мій любий — так мене вова била, так мене била, і мама била, і тато див,..". Плакала.

А далі й про братика забула, про все... В хаті ніч та й ніч.

Нема веселого, нема радісного, нема ясного нічого в світі.

Сохла дитина, як травина. І мама, і суворий тато ніби лагідніші стали. Питалися:

— Що тобі, дитино моя?

Говорить не хотіла, очі від їх одвертала.

— Хоч би вже вмирало або що...— почула колись Маріка.

Думала: "Хай... дарма".

З печі раніш не видно було плям на стіні, не видно було набридлих речей у хаті. Далі — очі звикли до темряви — бачили найдрібніші плями. Щоб не бачить — далі в куток ховалась.

Капало а стріх, гула скрізь вода. Синє сміялось небо. Під стріхами зацвірінькали горобці..

Весна...

Вдома, як і завжди в будні, не було ні тата, ні мами. Маріка сиділа на печі, мляво одівала свою безруку й безносу ляльку збоку, сама лягла горілиць, склала ручки на грудях. Сама не знала, чого почала плакать. Якісь слова невиразні, невідомі їй, пекучі, жалісні миготіли їй у головці, а сльози котились все рясніші й рясніші.

Аж за вікном щось:

— Цвінь-цвінь...

Стрепенулась, підвела голову.

Причулося:

"Бурку-ку-ку, сестро моя, бурку-ку-ку, вийди сюди".

Замиготіло в очах, синє, золоте, червоне... Забилося, так забилося серце. Раптом здалося Маріці, що в неї крильця. Самі стрепенулись, несуть.

Схопилась, злетіла з печі до віконця, до дверей, до тієї шибки, що вгорі, по стіні дертися... Бігає по темній хаті, метушиться, аж піт на ній виступив.

Надибала качалку, за качалку — тарах по віконцю, випихає солому. Задихалася, ні, несила, хоч би ж щілинка!

Глядь — а в темних затулених шибках, як у дзеркалі, все там — і брудна стіна у плямах, і нудний годинник у павутині, і той осоружний тапчан... А з-під тапчана... Ой!.. Вона лізе за спиною.

Крикнула, зомліла.

Прийшла вова, вибрала Маріці очі.

На ранній весні, коли вже дерево зеленими горобчаками обсіли пуп'янки, Маріку вивели на двір. Сліпеньку.

Побачило її сонце, так і шугнуло на неї золотим промінням:

"Моє маленьке!.."